

Pedagogy

- vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shchodo natsionalno-patriotynoho vykhovannia y zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh. Nakaz MON Ukrainy № 641 vid 16 chervnia 2015 roku [Elektronnii resurs]. Rezhym dostupu: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.
- Sukhomlynska, 2016* – Sukhomlynska O.V. V. Sukhomlynskyi pro patriotyzm: teksty i konteksty. Pedahohichniy poshuk. 2016. № 4 (92). S. 5-7.
- Sukhomlynskyi, 1978* – Sukhomlynskyi V. O. Batkivska pedahohika. K.: Rad. shk., 1978. 263 s.
- Sukhomlynskyi, 1976* – Sukhomlynskyi V. O. Sertse viddaiu ditiam. Vybrani tvory: u 5–ty t. K.: Radianska shkola, 1976. T. 3. S. 7-279.
- Sukhomlynskyi, 1976* – Sukhomlynskyi V.O. Yak vykhovaty spravzhniu liudynu. Vybrani tvory: u 5 t. K.: Radianska shkola, 1976. T.2. S.149-416.
- Filimonova, 2014* – Filimonova T.V. Pidhotovka maibutnikh uchyteliv do patriotynoho vykhovannia molodshykh shkoliariv v teorii pedahohiky. Naukovyi visnyk MNU imeni V.O.Sukhomlynskoho. Serii: Pedahohichni nauky. 2014. Vyp. 1.45 (106). S. 159-162.

УДК 371.485

Ольга Передерій

РОЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті досліджено роль Нової української школи у процесі соціальної адаптації учнів молодшого шкільного віку. Вивчено сутність поняття соціальна адаптація. Охарактеризовано ряд проєктів Нової української школи, які сприяють соціальному розвитку дитини. Доведено, що соціалізація – це сукупність усіх основних соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює і відтворює певну систему знань, норм, цінностей, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства, який виявляє такі якості: самостійність, ініціативність, старанність, покладання особистістю на себе певної міри відповідальності.

Ключові слова: соціальна адаптація, молодший шкільний вік, Нова українська школа.

The article examines the role of the New Ukrainian School in the process of social adaptation of primary school pupils. The essence of the concept of social adaptation is studied. A number of projects of the New Ukrainian School, which promote the social development of the child, are described.

It is proved that socialization is the aggregate of all the basic social processes through which the individual assimilates and reproduces a certain system of knowledge, norms, values that allow him to function as a full member of society, manifests such qualities: independence, initiative, commitment, degree of responsibility.

The role of the school in the social adaptation of younger schoolchildren is substantiated, it is the determining and fundamental in the birth of the future personality. Socialization is a continuous and multifaceted process that continues throughout the life of a person. However, it occurs most intensively in childhood, when all basic, value orientations are laid down, basic social norms and relations are assimilated, and the motivation for social behavior is formed. It is proved that it is at the junior school age that a foundation is laid and the entire building of the school is erected, then only the finishing that can last a lifetime is carried out.

It is proved that the educational reform, designed to satisfy all the demands of the new generation, requires, first of all, a new content of education, based on the formation of competencies necessary for successful self-realization in society. Pedagogy should be based on partnership between pupil, teacher and parents. The whole system of education must be oriented towards the needs of the student in the educational process. In the school system, a teacher must be motivated, who has the freedom of creativity and develops professionally. The new structure of the school should enable children to learn new content and acquire competencies for life.

Keywords: social adaptation, primary school age, New Ukrainian school.

Постановка проблеми. Ускладнення соціального середовища, стрімкий темп життя суспільства, безліч суперечливої інформації, зниження виховного потенціалу сім'ї негативним чином позначаються на процесі соціальної адаптації дітей, оскільки вони найбільше потерпають від впливу чинників довкілля. Саме тому, головне завдання сучасного суспільства – допомогти маленькій людині пристосуватися до вимог сьогодення. Першим інститутом соціалізації дитини, де вона отримує свій життєвий досвід і зразки подальшої поведінки є сім'я. Не менш важливу роль у процесі соціалізації особистості відіграє школа. Саме в системі шкільної освіти створюються контрольовані умови життєдіяльності дитини, передстартові позиції для успішного входження у доросле життя, вирощуються гуманістичні ідеали її вихованців.

Метою сучасної середньої освіти є не лише різнобічний розвиток і виховання особистості, але й її соціальна адаптація, яка робить особистість здатною до самовдосконалення і навчання впродовж життя, робить її готовою до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності, до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою [*Проект Закону України, 2016: с. 5*].

Провідні педагоги розуміють, що сьогодні потрібна докорінна реформа, яка зупинить негативні тенденції, перетворить українську школу на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку і конкурентоспроможності України [*Нова українська школа, 2016: с. 5*]. Таким чином, сучасна українська шкільна система виховання та освіта вимагає суттєвих змін методики, цінностей та змісту підготовки нової генерації до життя у суспільстві. Тому проблема соціальної адаптації дітей молодшого шкільного віку є актуальною і потребує уваги зі сторони педагогів і батьків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі соціальної адаптації присвячено значну кількість досліджень у педагогіці, психології, медицині, фізіології, філософії, соціології та інших науках. Найбільш пильно вона стала вивчатися, починаючи з 30-х рр. минулого століття, а до початку 70-х рр. перетворилася в одну з найактуальніших проблем людинознавства.

Щоб соціалізація здійснювалась без значних витрат для окремої особистості, у змісті освіти, на думку вчених, мають бути закладені механізми адаптації, життєтворчості, рефлексії, виживання, зближення індивідуальності особистості (О. Бондаревська, В. Воловик, І. Єрмаков, В. Лазарев, В. Паламарчук, А. Поддяков, С. Подмазін, О. Савченко та ін.). Сутність соціалізації, її основні моделі досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені: Г. Авер'янова, Т. Алексеєнко, І. Бех, Б. Бім-Бад, Б. Братусь, І. Зверева, І. Кон, Н. Лавриненко, М. Лукашевич, В. Москаленко, В. Оржеховська, В. Піча, Ю. Смородська, С. Дьоміна, Р. Пріма, Г. Філонов, Д. Брідж, М. Пейн, С. Хакетт, Д. Харрисон. Проте проблема впливу школи

на процес соціальної адаптації молодших школярів не є достатньо розкритою в сучасних публікаціях.

Мета статті полягає у визначенні ролі Нової української школи у процесі соціальної адаптації учнів молодшого шкільного віку, дослідженні та пошуку технологій, засобів, методів соціального виховання, які б забезпечували подолання недостатнього рівня навичок соціальної взаємодії у школярів та формували соціальний досвід, який необхідний дитині для успішного входження в соціум.

Виклад основного матеріалу. Соціальна адаптація особистості відбувається протягом усього життя, але особливо важливою є соціалізація в період дитинства. Саме школа, як навчально-виховна організація, спеціально створена державою, є не лише складовим чинником формування особистості, а й відіграє провідну роль в процесі соціальної адаптації учнів. Освітня установа є другим за важливістю (після сім'ї) інститутом соціалізації і виступає для дитини «справжньою моделлю суспільства, адже набуті в родині уміння і навички життя у спільноті набувають тут новий соціальний контекст, дитині передається вся система соціальних вимог» [Ізотова, 2010: с. 24].

Соціалізація – це «процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини із стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах» [Безпалько, 2003: с. 23].

Сучасна педагогічна наука розглядає соціалізацію як сукупність усіх основних соціальних процесів, завдяки яким індивід засвоює і відтворює певну систему знань, норм, цінностей, що дозволяють йому функціонувати як многоправний член суспільства, який виявляє такі якості: самостійність, ініціативність, старанність, покладання особистістю на себе певної міри відповідальності. У широкому плані проблема соціалізації реалізується через всю систему виховання і навчання [Бойчук, 2014].

Мета Нової української школи сформувати цілісну особистість, яка б була всебічно розвинена і здатна до критичного мислення. Крім того, це має бути патріот і інноватор, з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [Нова українська школа, 2016: с. 6].

Покоління Z потребує школу, яка буде для них сучасною і сприятиме їх соціалізації. Саме тому, освітня реформа, покликана задовольнити усі запити нового покоління, потребує перш за все нового змісту освіти, заснованому на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві. Педагогіка повинна ґрунтуватися на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Уся система освіти повинна орієнтуватися на потреби учня в освітньому процесі. У шкільній системі

повинен працювати умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно. Нова структура школи повинна давати дітям змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя. Крім того, сучасне освітнє середовище забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [*Нова українська школа, 2016*].

Освітні стандарти Нової української школи ґрунтуються на «Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей освіти впродовж життя» (18.12.2006), але не обмежуються ними. Саме ключові компетентності необхідні для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх протягом усього життя.

На думку президента Національної академії педагогічних наук В. Кременія, необхідно якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини [*Нова українська школа, 2016*].

Навчання для молодшого школяра – значуща діяльність. У школі він здобуває не лише нові знання та вміння, а й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності дитини, цілковито змінюється спосіб її життя. Початкова школа повинна розвивати у дітей інтерес до свого внутрішнього світу, закладати основи особистісного самовизначення, забезпечувати школяра молодшого шкільного віку можливістю критично осмислювати і відбирати те, що пропонує соціум. У результаті такої співпраці вихователя і вихованця відбувається перетворення соціального досвіду на якості особистості вихованця.

У процесі соціальної адаптації молодших школярів слід враховувати те, що саме в цьому віці:

- відбувається подальший фізичний і психофізіологічний розвиток дитини, що забезпечує можливість систематичного навчання в школі;
- удосконалюється робота головного мозку й нервової системи;
- розвиваються пізнавальні потреби;
- розвивається словесно-логічне, помірковане мислення
- наявна нестійкість розумової працездатності, підвищена стомлюваність;
- дитина є нервово та психічно вразливою;
- дитина є нездатною до тривалого зосередження, збудлива, емоційна [*Кравченко, 2007: с. 12*].

Сучасна реформа освіти починається з початкової ланки і передбачає певні зміни в системі навчання і виховання молодших школярів.

Навчання організовано за єдиним стандартом без запровадження предметів із поглибленим рівнем, що дозволяє уникнути соціального розшарування та відбору дітей у молодшому шкільному віці.

Pedagogy

Навчання відбувається за 2 циклами. Мета першого циклу – допомогти дитині адаптуватися до шкільного життя. Для цього впроваджено таку систему навчання:

- навчальні завдання і час на їх виконання визначаються відповідно до індивідуальних особливостей молодших школярів;
- навчальний матеріал інтегровано в змісті споріднених предметів;
- обсяг домашніх завдань обмежено;
- навчання організовано через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами;
- учитель має свободу вибору для створення навчальних програм у межах стандарту освіти;
- запроваджено описове формувальне оцінювання без традиційних оцінок;
- у початковій школі немає «одноденних» курсів або предметів (в одному класі не більше ніж 8 обов'язкових предметів);
- велику увагу приділено плануванню і дизайну освітнього простору школи [Кравченко, 2007].

У другому циклі початкової освіти в учнів формується почуття відповідальності й самостійність. Саме тому, у процесі навчання використовуватися методи, які вчать робити самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практичним життям, враховують індивідуальність учня; запроваджується предметне навчання; частина предметів передбачає оцінювання.

Розвиток сучасних технологій теж висуває нові вимоги до особистості, саме тому використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання, оновлених лабораторних баз для вивчення предметів природничо-математичного циклу сприятиме соціальній адаптації школярів. Окрім того, ІКТ суттєво розширяють можливості педагога, оптимізують управлінські процеси, таким чином формуючи в учнів важливі для нашого сторіччя технологічні компетентності.

Формуванню навичок наукової діяльності та винахідництва слугуватимуть сучасні лабораторії, а також програми доступу дітей до наукових музеїв, обсерваторій, відкритих навчальних курсів та інших ресурсів.

Кожна школа матиме у своїй структурі сучасну бібліотеку, яка стане ресурсним осередком і експериментальним майданчиком для учнів і вчителів, забезпечить вільний доступ до якісних електронних підручників, енциклопедій, бібліотек, лабораторій [Нова українська школа, 2016].

Сьогоднішні школярі також повинні відчувати зміни й отримати кращу якість освіти. Саме тому паралельно зі структурними змінами удосконалюються методи навчання у школі, підвищується кваліфікація учителів, педагогічна освіта переорієнтовується на компетентнісні засади, педагогіку партнерства, індивідуальний підхід.

Одним з найперспективніших шляхів виховання активних учнів, озброєння їх необхідними вміннями і навичками є впровадження активних форм і методів навчання, серед яких провідне місце займають навчальні ігри.

Так, за підтримки фонду «The LEGO foundation» першокласники Нової школи будуть забезпечені наборами «Шість цеглинок» та плейбоксами. «Шість цеглинок» – це всесвітньо відома технологія навчання, яка допомагає учням не лише тренувати пам'ять, розвивати моторику і творчо мислити, але й навчає їх працювати в команді та спілкуватися один з одним [Гра по-новому..., 2018].

Ігрові методи навчання допоможуть дитині пройти складний адаптивний процес переходу до нової ролі – ролі учня та стануть школою соціальних відносин для кожної дитини. Гра допомагатиме школяреві ознайомлюватися з великим діапазоном людських почуттів й взаємостосунків, вчитися розрізняти добро і зло. Завдяки грі у дитини буде формуватися здатність виявляти свої особливості, визначати, як вони сприймаються іншими, й з'являтиметься потреба будувати свою поведінку з урахуванням можливої реакції інших.

Усі вправи поділено на шість основних груп, а саме: «Для початку», «Рухайся», «Мозковий штурм», «Уявляй і створи», «Час на роздуми», «Працюємо разом», які включають вправи на ознайомлення з конструктором, вправи для розвитку умінь вирішувати проблемні ситуації, вправи для розвитку творчої уяви та креативності, вправи на розвиток мислення, аналіз та розуміння власних емоцій, вправи на розвиток умінь працювати в команді [Гра по-новому..., 2018: с. 9].

Так, під час виконання вправи «Збери за кольором», діти вчаться співпрацювати з однолітками, висловлювати думку усно і письмово, генерувати оригінальні ідеї, формувати навички творчого зв'язного мовлення, вміння послідовно викладати думку [Гра по-новому..., 2018: с. 11].

Вправа «Фантастична істота» розвиває у школярів вміння креативно мислити, зв'язно висловлювати свою думку, працювати на спільний результат, працювати у групі, досягати компромісів [Гра по-новому..., 2018: с. 13].

Під час гри «Одне ціле» діти вчаться координувати рухи, домовлятися про певну послідовність дій, спільно працювати над завданням [Гра по-новому..., 2018: с. 20].

Отже, впровадження кубиків у навчальне середовище сприятиме підвищенню мотивації та ефективному навчанню школярів. Саме за рахунок такої активної, захоплюючої діяльності освітні рішення LEGO Education для початкової школи формують навички, необхідні для успішного розвитку протягом усього життя. Практико-орієнтовані рішення пробуджують в дітях природну тягу до досліджень і відкриттів. Завдяки

використанню наборів LEGO Education учні ефективніше засвоюють мови, математику, із захопленням вивчають літературу, навколишній світ.

Така ігрова діяльність дозволяє поєднати абстрактні поняття з явищами з реального життя за допомогою цікавої практичної методики, яка по-справжньому захоплює учнів. Кубики LEGO дозволяють перетворити числа, слова і поняття в реальні моделі, які можна чіпати, обговорювати, змінювати, перетворюються на незамінний інструмент, який дозволяє пояснити практично будь-яку абстрактну і незрозумілу, а тому часто нецікаву для дітей тему. Учні отримують можливість експериментувати, самостійно осягаючи значення різних абстрактних понять, наприклад, законів математики. Крім того, вони з захопленням тренують такі необхідні в сучасному житті метапредметні компетенції та вміння.

Застосування методу «Шість цеглинок» дозволить створити мотивуюче, захоплююче освітнє середовище не тільки для навчання предметів шкільної програми, а й для розвитку найважливіших навичок XXI століття. Зазначена методика допомагає формувати і розвивати у школярів навички критичного і творчого мислення, вміння працювати в команді, вести дискусію, знаходити єдине рішення в суперечливій ситуації.

Окрім того, детально опрацьовані навчально-методичні посібники включають докладні інструкції з організації навчального процесу, технологічні карти проведення занять, робочі листи учнів, рекомендації щодо диверсифікації рівня складності, інструменти оцінки успішності і багато іншого.

У всьому світі ЛЕГО-технології дозволяють у повній мірі реалізувати застосування сучасних комунікаційних та інформаційних технологій для розвитку навичок спілкування, творчих здібностей дітей, для вирішення пізнавальних, дослідницьких і комунікативних завдань [Гра по-новому..., 2018].

Щоб сформувати соціально адаптовану особистість, що має пізнавальні потреби і діяльнісні здібності, необхідна цілеспрямована інтеграція всіх сил суспільства, потрібен економічний, соціально-політичний, духовно-інформаційний вплив освітнього та навколишнього соціокультурного середовища. Саме в цьому середовищі особистість формується, розвивається, проявляє свою діяльнісну сутність, відображаючи себе у світі і світ у собі.

Висновки. Таким чином, роль школи у соціальній адаптації молодших школярів є визначальною та засадничою в народженні майбутньої особистості. Соціалізація – безперервний і багатогранний процес, який продовжується протягом усього життя людини. Проте найбільш інтенсивно він протікає в дитинстві, коли закладаються усі базові, ціннісні орієнтації, засвоюються основні соціальні норми і відносини, формується мотивація соціальної поведінки. Якщо образно уявити цей процес як будівництво дому, то саме в молодшому шкільному віці

відбувається закладка фундаменту та зведення всієї будівлі; у подальшому проводиться лише оздоблення, яке може тривати все життя.

ЛІТЕРАТУРА

- Безпалько, 2003* – Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : [навчальний посібник] / О.В. Безпалько. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – С. 23.
- Бойчук, 2014* – Бойчук М.А. Роль школи в соціалізації підлітка. / М.А.Бойчук // Наукові праці. Педагогіка. – № 234. Том 246. – 2014. – С. 97-99.
- Гра по-новому..., 2018* – Гра по-новому, навчання по іншому: [методичний посібник] / Упорядник О.Рома – The LEGO foundation, 2018. – 44 с.
- Ізотова, 2010* – Ізотова Є.І. Індивідуалізація професійної діяльності педагогів і психологів і її вплив на соціалізацію молодших школярів / Є. І. Ізотова // Психологія і школа. – 2010. – №1. – С. 24–39.
- Кравченко, 2007* – Кравченко Т.В. Сутнісні характеристики соціалізації / Т.В. Кравченко // Педагогіка і психологія. – № 3 (56). – 2007. – С. 11–19.
- Нова українська школа, 2016* – Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (документ пройшов обговорення і ухвалення рішенням колегія Міністерства освіти і науки України від 27.10.2016). – [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/12/05/konczepczyia.pdf>
- Проект Закону України, 2016* – Проект Закону України «Про освіту» №3491-д від 04.04.2016 – [Електронний ресурс] // – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.

REFERENCES

- Bezpalcko, 2003* – Bezpalcko O.V. Sotsialna pedahohika v skhemakh i tablytsiakh : [navchalnyi posibnyk] / O.V. Bezpalcko. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2003. – S. 23.
- Boichuk, 2014* – Boichuk M.A. Rol shkoly v sotsializatsii pidlitka. / M.A.Boichuk // Naukovi pratsi. Pedahohika. – № 234. Tom 246. – 2014. – S. 97-99.
- Hra po-novomu..., 2018* – Hra po-novomu, navchannia po inshomu: [metodychnyi posibnyk] / Uporiadnyk O.Roma – The LEGO foundation, 2018. – 44 s.
- Izotova, 2010* – Izotova Ye.I. Indyvidualizatsiia profesiinoi diialnosti pedahohiv i psykholohiv i yii vplyv na sotsializatsiiu molodshykh shkoliariv / Ye. I. Izotova // Psykholohiia i shkola. – 2010. – №1. – S. 24–39.
- Kravchenko, 2007* – Kravchenko T.V. Sutnisni kharakterystyky sotsializatsii / T.V. Kravchenko // Pedahohika i psykholohiia. – № 3 (56). – 2007. – S. 11–19.
- Nova ukrainska shkola, 2016* – Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly (dokument proishov obhovorennia i ukhvalenyi rishenniam kolehiia Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 27.10.2016). – [Elektronnyi resurs] // – Rezhym dostupu: <http://mon.gov.ua/Novyny%202016/12/05/konczepczyia.pdf>.
- Proekt Zakonu Ukrainy, 2016* – Proekt Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» №3491-d vid 04.04.2016 – [Elektronnyi resurs] // – Rezhym dostupu: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639.